

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2001-2002

16 JANUARI 2002

Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek teneinde er de niet-ontvankelijkheid van de vordering tot schadevergoeding wegens het feit van geboren te zijn, in op te nemen

(Ingediend door de heer Alain Destexhe c.s.)

TOELICHTING

Het arrest van het Franse Hof van Cassatie van 17 november 2000, het zogenaamde «arrest-Perruche», bevestigd bij een arrest van 28 november 2001, heeft tot heel wat ongerustheid geleid bij juristen en artsen. De Franse rechters erkenden het recht van de eiser op schadevergoeding om het loutere feit dat hij gehandicapt geboren werd. Het risico bestaat dat met deze erkenning van schade ontstaan uit de geboorte, een precedent ontstaat dat ook in de jurisprudentie van ons land opgeld maakt.

Het Franse Hof van Cassatie gaat ervan uit dat een kind met een aangeboren handicap schadeloos gesteld moet worden wanneer zijn moeder wegens een kunstfout geen abortus heeft kunnen laten plegen. Dit arrest bepaalt verder dat de schadeloosstelling niet beperkt mag worden tot de materiële schade en dat de arts de volledige schade van het kind moet vergoeden.

Dit arrest geeft aanleiding tot een debat over het recht om in bepaalde omstandigheden niet geboren te worden. Kan het feit van gehandicapt geboren te worden, beschouwd worden als te vergoeden schade?

Het Franse «Comité consultatif de bioéthique» verklaart hierover: «de erkenning van het recht van een kind om in bepaalde omstandigheden niet geboren te worden, is juridisch gezien uiterst betwistbaar, nutteloos om de materiële toekomst van personen met een aangeboren handicap veilig te stellen, en gevaarlijk op ethisch vlak. Een dergelijk recht kan immers de

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2001-2002

16 JANVIER 2002

Proposition de loi modifiant l'article 1382 du Code civil en vue d'y introduire l'irrecevabilité de la demande d'indemnisation du fait de sa naissance

(Déposée par M. Alain Destexhe et consorts)

DÉVELOPPEMENTS

L'arrêt rendu par la Cour de cassation française le 17 novembre 2000, dit «arrêt Perruche», confirmé par un arrêt du 28 novembre 2001 a provoqué l'inquiétude des juristes et des médecins. Les juges français ont reconnu à un plaignant le droit d'être indemnisé pour le seul fait d'être né handicapé. Cette reconnaissance du préjudice de naître risque de créer un précédent et pourrait constituer une jurisprudence applicable également dans notre pays.

La Cour de cassation française affirme le principe selon lequel un enfant né avec un handicap doit être indemnisé dès lors qu'en raison d'une faute médicale sa mère a été privée de la possibilité d'avorter. Cet arrêt précise que l'indemnisation du préjudice ne peut se limiter au seul préjudice matériel et que le praticien doit réparer intégralement le préjudice de l'enfant.

Cet arrêt provoque un débat sur le droit de ne pas naître dans certaines conditions. Le fait de naître handicapé doit-il être considéré comme un préjudice, susceptible d'indemnisation?

Comme le souligne le Comité consultatif de bioéthique français: «la reconnaissance d'un droit de l'enfant à ne pas naître dans certaines conditions apparaîtrait hautement discutable sur le plan du droit, inutile pour assurer l'avenir matériel des personnes souffrant de handicaps congénitaux et redoutable sur le plan éthique. En effet, un tel droit

ouders, de practici inzake prenatale diagnostiek en de verloskundigen onder een normatieve druk van eugenetische aard zetten» (vertaling). Het risico bestaat dat dit arrest leidt tot eugenetische ontsporingen, met andere woorden tot praktijken die ernaar streven het menselijk geslacht op wetenschappelijke wijze te verbeteren. In deze optiek valt te vrezen dat er op termijn een verbod komt om nog langer kinderen met afwijkingen ter wereld te brengen.

Ook vrezen wij dat het bestaan zelf van mensen die «afwijken van de norm» ter discussie komt, wat een manier zou zijn om de verschillen af te vlakken en het lijden te ontkennen.

Het Franse Hof van Cassatie brengt ouders en artsen in een moeilijk parket.

Ouders die een foetus met een afwijking wensen te behouden, riskeren ooit voor de rechtbank te moeten verschijnen. Als men de logica van het arrest doortrekt, zullen ouders die, niettegenstaande de materiële en morele moeilijkheden, ervoor kiezen hun kind te aanvaarden zoals het is, het risico lopen als onverantwoordelijk bestempeld te worden door de hele maatschappij, maar ook later door hun eigen kind.

De gynaecoloog heeft tot taak aangeboren afwijkingen en achterhaalbare afwijkingen zoveel mogelijk vast te stellen. Hij moet de ouders hiervan volledig op de hoogte brengen. Sinds het arrest-Perruche bestaat het gevaar dat artsen een uitsluitend defensieve en duale geneeskunde moeten beoefenen. Het arrest kan rechtstreekse gevolgen hebben voor het stellen van een diagnose. Om de verantwoordelijkheid van zich af te schuiven zouden artsen na ieder onderzoek van een zwangere vrouw kunnen verklaren dat de diagnose steeds een element van twijfel bevat, en de verantwoordelijkheid voor de beslissing aan de vrouw overlaten. Men neemt dan het zekere voor het onzekere, en gaat over tot het plegen van abortus. Dit komt neer op een oneigenlijk gebruik van het concept twijfel.

Ook kan dit leiden tot onrechtvaardigheid. Artsen zouden kunnen weigeren echografieën te maken of alle prenatale activiteiten stopzetten.

Naast de vrees voor rechtsvorderingen zouden sommige artsen onmogelijk de zware extra kosten van de reeds sterk gestegen verzekeringspremies kunnen betalen.

Het is hoe dan ook niet denkbeeldig dat artsen steeds minder bereid gevonden worden nog langer prenatale diagnoses te stellen, wat nadelig is voor zwangere vrouwen.

In België, zoals in andere landen, is zwangerschaps-onderbreking toegestaan onder bepaalde voorwaarden. Echografieën of vruchtwaterpuncties hebben veelal tot doel ernstige handicaps op te sporen zodat de ouders kunnen overwegen een therapeutische

risquerait de faire peser sur les parents, les professionnels du diagnostic prénatal et les obstétriciens, une pression normative d'essence eugénique». Cet arrêt risque d'aboutir à des dérives eugénistes, c'est-à-dire à des pratiques prétendant à l'amélioration scientifique de l'espèce humaine. Cette logique peut nous faire craindre qu'à terme il nous soit interdit de mettre au monde des enfants atteints d'anomalies.

Nous craignons ainsi que l'existence même d'êtres humains «non conformes à la norme» soit remise en cause ce qui serait une façon de gommer les différences et de nier la souffrance.

La Cour de cassation française place les parents et les médecins dans une situation difficile.

Les parents désireux de garder un fœtus atteint d'une anomalie seront en position d'être un jour traînés devant les tribunaux. Si on suit la logique de cet arrêt les parents qui choisiront d'accepter leur enfant tel qu'il est, malgré les difficultés tant matérielles que morales, prendront le risque d'être considérés comme irresponsables non seulement par l'ensemble de la société mais même, plus tard, par leur propre enfant.

Le rôle du gynécologue est, dans la mesure du possible, de diagnostiquer les anomalies congénitales et malformations détectables. Il se doit d'informer complètement les parents. Après l'arrêt «Perruche», les médecins risquent de devoir pratiquer une médecine exclusivement défensive et à deux vitesses. Cet arrêt risque d'avoir des effets directs sur l'exercice du diagnostic médical. Les médecins pourraient, afin de dégager leur responsabilité, développer la notion de doute après tout examen chez une femme enceinte laissant la femme seule devant ses responsabilités. L'IVG deviendrait ainsi le recours au maléfice du doute. C'est l'effet pervers du doute.

Il risque aussi d'avoir un effet pervers d'inéquité. Les médecins risquent de refuser de pratiquer des échographies ou de cesser toute activité dans le domaine prénatal.

Outre le souhait de ne pas être engagé dans des actions en justice, certains pourraient être dans l'incapacité d'assumer les surcoûts considérables des polices d'assurance qui ont déjà considérablement augmentés au cours des dernières années.

Dans tous les cas, on pourrait assister à un désengagement des médecins du diagnostic prénatal qui serait préjudiciable aux femmes enceintes.

En Belgique, comme dans d'autres pays, l'interruption volontaire est légale dans des conditions déterminées. Nombre d'échographies ou de prélèvements de liquide amniotique chez les femmes enceintes ont pour but de dépister des handicaps graves afin que les

abortus te laten plegen. Zullen artsen systematisch een vruchtwaterpunctie voorstellen? Zullen zij nog echografieën willen uitvoeren die slechts sommige afwijkingen kunnen achterhalen? Dit zijn zeker geen retorische vragen.

Uit reacties blijkt dat vele personen het arrest-Perruche en de rechtspraak errond als schokkend ervaren en dat er een gevaar is voor ontsporingen.

In Frankrijk verklaarde het «Collectif contre l'handiphobie», dat vlak na het arrest-Perruche opgericht werd: «dit arrest van het Hof van Cassatie dijk de eugenetica niet in; intengendeel, het is er een bevestiging van. Deze beslissingen zijn juridisch aanvechtbaar en betekenen een ware aanslag op gehandicapten, wier ouders bekritiseerd zullen worden en als onverantwoordelijk bestempeld omdat ze een gehandicapt kind ter wereld hebben gebracht» (vertaling). Verder schrijft het Collectief dat «het arrest-Perruche betekent dat er voor de gehandicapten in onze samenleving geen plaats is. De toepassing van dit principe dreigt, door zijn streven naar het volmaakte kind, tot ontsporingen te leiden» (vertaling).

De «Groupement des gynécologues obstétriciens de langue française de Belgique» (GGOLFB) reageerde heftig door een oproep te richten tot de Belgische beleidsmensen.

Uiteindelijk ligt de kern van het probleem bij de manier waarop onze samenleving tegenover gehandicapten staat en ze opvangt.

Dit wetsvoorstel strekt ertoe elke burger te verbieden een schadevergoeding te vorderen wegens het feit dat hij geboren is.

Commentaar op het artikel

Artikel 2

Om te vermijden dat tegen de Staat of tegen het medisch korps een reeks rechtszaken aangespannen worden in het raam van de toepassing van het «Perruche-arrest», vult dit wetsvoorstel artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek aan. Er moet een duidelijk onderscheid komen tussen een «natuurlijke» handicap en een handicap die het gevolg is van een door een derde begane fout.

Voor de ouders blijft de arts dus aansprakelijk wanneer een kind gehandicapt geboren wordt ingevolge een verkeerde diagnose of onjuiste informatie vanwege de arts aan de ouders. Het kind kan zich echter niet tegen zijn ouders keren.

*
* *

parents puissent envisager un avortement thérapeutique. Les médecins proposeront-ils systématiquement un prélèvement du liquide amniotique? Accepteront-ils encore de pratiquer des échographies qui ne détectent que certaines anomalies? Ces questions sont loin d'être rhétoriques.

Quelques réactions montrent que cet arrêt «Perruche» et sa jurisprudence sont choquants pour bon nombre de personnes et risque d'entraîner des dérives.

En France, le «Collectif contre l'handiphobie», créé au lendemain de l'arrêt Perruche, estime que «la Cour de cassation n'endigie pas l'eugénisme; au contraire, elle le confirme. Ces décisions sont intenable sur le plan du droit et constituent un véritable acte handiphobe parce que les parents vont continuer à être critiqués, considérés comme irresponsables pour avoir mis au monde un enfant handicapé». Ou encore: «L'arrêt Perruche signifie que l'handicapé n'a pas sa place dans notre société, ce principe peut créer un risque réel de dérive vers la recherche de l'enfant parfait.»

Le Groupement des gynécologues obstétriciens de langue française de Belgique (GGOLFB) a vivement réagi en lançant un appel aux responsables politiques belges.

En conclusion, le véritable problème se situe dans la manière dont nos sociétés regardent et accueillent les personnes handicapées.

La présente proposition de loi a pour but d'interdire à tout citoyen de demander une indemnisation du fait de sa naissance.

Commentaire de l'article

Article 2

Afin d'éviter toute une série de procès contre l'État ou contre le corps médical dans le cadre de l'application de l'arrêt «Perruche», la présente proposition de loi complète l'article 1382 du Code civil. Il est important de bien distinguer le handicap «naturel» et le handicap suite à une faute d'un tiers.

Les parents pourront continuer à invoquer la responsabilité du médecin si l'enfant est né handicapé à la suite d'une erreur de diagnostic ou d'une mauvaise information du médecin à l'égard des parents. Toutefois, l'enfant ne pourra se retourner contre ses parents.

Alain DESTEXHE.
Jeannine LEDUC.
Jacques D'HOOGHE.
Clotilde NYSENS.

*
* *

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek wordt aangevuld met het volgende lid:

«Niemand kan schadevergoeding eisen wegens het feit dat hij geboren is. Wanneer een handicap het rechtstreeks gevolg is van een fout, heeft hij recht op een vergoeding overeenkomstig het eerste lid.»

18 december 2001.

PROPOSITION DE LOIArticle 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 1382 du Code civil est complété pour l'alinéa suivant:

«Nul n'est recevable à demander une indemnisation du fait de sa naissance. Lorsqu'un handicap est la conséquence directe d'une faute, il est ouvert droit à réparation conformément à l'alinéa 1er.»

18 décembre 2001.

Alain DESTEXHE.
Jeannine LEDUC.
Jacques D'HOOGHE.
Clotilde NYSENS.